

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Kätlyn Järv
LASTE KAASAMINE KUNSTITÖÖDE SUULISE TAGASISIDESTAMISE PROTSESSI
KOOLIEELSES EAS
Bakalaureusetöö

Juhendaja: MA õppekavateooria assistent Maria Jürimäe

Tartu 2020

Laste kaasamine kunstitööde suulise tagasisidestamise protsessi koolieelses eas

Resümee

Laste kaasamine kunstitööde suulise tagasisidestamise protsessi on oluline nende individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava keskkonna loomisel. Alushariduses peetakse oluliseks lapse kaasamist kunstitööde tagasisidestamise protsessi ja analüüsimisse, millega antakse talle võimalus olla õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunda rõõmu tegutsemisest. Lapsel on võimalik saada tagasisidet õpetajalt või teistelt lastelt ning seda ka ise anda, et seatud eesmärkide suunas liikumine oleks võimalikult efektiivne. Käesolevas töös antakse teoreetiline ülevaade suulise tagasisidestamise protsessi olulisusest koolieelses eas ning selle seosest koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga. Varasemate uurimuste tulemustele tuginedes on autor välja toonud laste kaasamise ja tagasisidestamise olulisuse koolieelses eas. Intervjuude analüüsi alusel tuuakse välja põhjused, millistel eesmärkidel ja viisil lasteaiad õpetajad lapsi kunstitööde tagasisidestamisse kaasavad ja mis võivad sellist kaasamist takistada.

Märksõnad: tagasiside, laste kaasamine, enesehindamine, kunst lasteaias, kunstitöö lasteaias

Participation of children in the process of verbal feedback on their artworks at preschool age

Abstract

To participate children in the process of verbal feedback on their ownmade artworks is important in creating an environment that supports their individual and social development. In preschool education, it is considered important to involve the child in the feedback and analysis of their own works of art, which gives him the opportunity to be an active participant in learning and educational activities. And they can feel joy of these activities. It is possible for a child to receive feedback from a teacher or other children and to give it himself, so that moving towards to set goals would be as effective as possible. The current work provides a theoretical overview of the importance of the verbal feedback process and its relation with kindergarten's curriculum. Based on the results of previous research, the author has pointed out the importance of participation and giving feedback to children at preschool age. The results revealed that in which purposes and ways kindergarten teachers are involving kids to feedback their artworks and what kind of things could prevent it.

Keyword: feedback, participation of children, self-assessment, art in kindergarten, artwork in kindergarten

Sisukord

Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
Hindamise mõiste	6
Eesmärkide seadmine	6
Tagasiside andmine	7
Laste kaasamine	8
Lapsed kui kunstitööde tagasisidestajad.....	9
Metoodika.....	11
Valim.....	11
Andmete kogumine	12
Andmete analüüs	13
Tulemused	14
Laste kaasamise olulisus kunstitööde tagasisidestamise protsessis.....	14
<i>Arusaam olulisusest</i>	15
<i>Kaasamise sagedus</i>	17
Kunstitööde valik ja tagasisidestamise viisid	19
<i>Kunstitööde valik</i>	19
<i>Tagasisidestamise viisid</i>	21
Kunstitööde tagasisidestamise olulisuse põhjused	22
<i>Lapse areng</i>	23
<i>Emotsionaalne rahulolu</i>	24
<i>Lapsest lähtumine</i>	25
<i>Õpetaja jaoks informatiivne</i>	25
Arutelu.....	26
Töö piirangud ja praktiline väärtus.....	28
Tänuõnad	29
Autorsuse kinnitus	29
Kasutatud kirjandus	29
Lisad	
Lisa 1. Intervjuu kava	
Lisa 2. Väljavõtte andmetöötlusprogrammi <i>QCAnap</i> kasutamisest kodeerimisel	

Sissejuhatus

Nüüdisaegse õpikäsituse mudeli keskmeks on õppija, kes suudab oma õppimist ise kavandada, hinnata ja selle eest vastutust võtta (Nüüdisaegse õpikäsituse mudel, 2017). Sellise õppija kujunemine saab alguse juba alushariduse astmel, kus õpioskused, samuti enesekohased oskused on välja toodud ühena üldoskustest (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008).

Õpetajal lasub suur vastutus tingimuste loomisel, mis võimaldaksid lastel ise enda õppimist hinnata (Hallap & Padrik, 2008), sealjuures lapse arengut jälgides ning toetades, tõstes lapse enesehinnangut ja arusaamist õppimise vajalikkusest (Jürimäe, Kärner, & Tiisvelt, 2014). Lapsed saavutavad sügavama mõistmise iseenda ja selle materjali kohta, mida nad üritavad õppida, kui nad on kaasatud oma töö kirjeldamisse (Chappuis & Stiggins, 2002).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Lastele tuleb anda võimalus enda tehtud tööd analüüsida, teha valikuid, seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega, arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle, hinnata oma tegevuse tulemuslikkust ning tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ja samas tulla toime ka ebaõnnestumistega. Sellepärast on väga oluline kaasata laps iseenda poolt valmis tehtud kunstitöö kirjeldamisse, analüüsimisse, mida soosib lapsekesksete aktiivõppemeetodite väljatoomisega ka õppekava (Koolieelse lasteasutuse..., 2008).

Enese- ja kaaslasehindamise puhul on oluline just suutlikkus anda sisulist kirjeldavat tagasisidet, selline tagasisidestamise protsess aitab lastel avastada enda tugevusi, läbi rääkida olulisi tunnuseid ning see sobib igas vanuses lastele (Toppings, 2018). 2012. aastal Türgis läbi viidud uuringus on välja toodud, et õpetajate väitel lapsed väljendavad end paremini kirjeldades neid töid, mille kavandamisprotsessi nad on kaasatud ja nende mõtteid kuulda võetud, kuid ainult kaks õpetajat kümnest uurimisgrupis kaasasid lapsed suuliselt oma tehtud töid tagasisidestama (Kocer, 2012). Ka kõige paremini kavandatud tagasiside on kasutu, kui sellele ei reageerita (Wiliam, 2011).

Eestis varasemalt sama teemat uuritud pole, kõige lähedasemad on uuringud kunstõpetajate arusaamadest kunstõpetuse eesmärkidest ja sisust Tartu linna üldhariduskoolide näitel (Paas, 2007) ning vaatlustegevuse läbiviimisest kunstivaldkonnas koolieelses eas (Raudsepp, 2015). Senistes uuringutes ei ole välja toodud, kas ja kui palju õpetajad lasevad lastel suuliselt kirjeldada / tagasisidestada enda või kaaslase kunstitöid. Seega on oluline uurimisprobleem Eestis lasteaiatõpetajate arvamuste kaardistamine laste

kaasamise olulisusest kunstitööde tagasisidestamisse ning sellest, missuguseid meetodeid nad selleks kasutavad.

Hindamise mõiste

Õppimist toetava hindamise vormidena mõistetakse tegevusi, mis on mõeldud õppimise suunamiseks kavandatud eesmärgi poole ja mis toimuvad õppeprotsessi ajal (Wiliam, 2011). Need tegevused hõlmavad eelkõige sisulist tagasisidet kõikidelt protsessi osapooltelt, sh laste enesehindamist. Lasteaias on mõistlikum rääkida enda tööde tagasisidestamisest, mitte enesehindamisest, sest eesti keeles seostub sõna „hindamine“ vähemalt kooli kontekstis kohe „hinnete panemisega“ (Jürimäe, Kärner, & Lamesoo, 2011).

Sobivalt läbi viidud ja lapse motivatsiooni suurendav tagasiside toetab iga lapse arengut ja õppimist, soodustades laste loomulikku uudishimu ja arvestades nende varasemate teadmiste, oskuste, huvide ja kogemustega (Nugin, & Õun, 2017).

Kujundava hindamise puhul kasutatakse hindamise tulemusi kohe protsessi paremaks muutmisel, suunamisel, vajadusel ka ümber suunamisel (Jürimäe & Kärner, 2011), seega on läbi kujundava hindamise võimalik lasteaias õpetajal tagasisidestada laste kunstitöid.

Eesmärkide seadmine

Kujundava hindamise eesmärk on leida, mis on laste teadmiste hetkeseis ja kuhu tahab ta kavandatud eesmäärke saavutades jõuda (Heritage, 2010), selleks tuleks esitada lapsele loend õpieesmärkidest, mille eest nad vastutavad (Chappuis & Chappuis, 2007/2008). 2018. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt tellitud uuringutulemustest selgus, et õpetajad, kellel on juba pikaajaline kogemus sõnalise tagasiside kasutamisega, on mõistnud, et sellest on kasu vaid juhul, kui tagasiside põhineb eesmärgiks seatud õpitulemustel (Aksen *et al.*, 2018).

Eesmärkide paika panemisel on oluline õpetajal välja selgitada, mis tasemel on rühma lapsed (Heritage, 2010). Väga oluline on selgete eesmärkide seadmine, sobivate õppeülesannete valik, nende rakendamine ja laste suunamine tagasisidestamise teel oma õpieesmärkide poole (Black & Wiliam, 1998).

Ütleb ju ka Koolieelse lasteasutuse seadus (1999), et alusharidus on teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisnormide kogum, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis. Selle kõige jaoks vajab aga õpetaja oskust koguda õppimise kohta pidevalt infot, seda oluliste eesmärkidega võrrelda ja vajadusel nii eesmäärke kui õppeprotsessi

muuta, mis tähendab ka oskust võimalikult kõiki lapsi eesmärgistamise ja hindamise kaasata (Jürimäe, Kärner, & Tiisvelt, 2014).

Siinkohal aitab kaasa järgmiste küsimuste esitamine (Chappuis & Chappuis, 2007/2008):

- Kuhu ma pean jõudma? - laps paneb paika eesmärgid koos õpetajaga, mille poole püüelda;
- Kus ma hetkel olen? - laps selgitab koos õpetajaga välja oma tugevused ja omandatud teadmised;
- Kuidas ma sinna jõuan? - lapsele tuleb anda tagasisidet, et ta saaks seda oma eesmärkide seadmisel kasutada;

Koolieelse lasteasutuse seadus (1999) ütleb, et õpetaja põhiülesandeks on luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav.

Kujundava hindamise oluline punkt on, et lapsed ei karda eksida, sest nad teavad, et vigade kaudu saab õppida (Niinesalu, 2018). Lastele on vajalikud eelkõige just arusaadavad ja eakohaselt sõnastatud eesmärgid, et nad mõistaks, milline töö või sooritus on hea ja mis on selle olulised tunnused (Jürimäe, Kärner, & Tiisvelt, 2014).

Head õppe-eesmärgid on need, mis pakuvad sarnaselt ülesandele lapse tarvis parajat väljakutset (Jürimäe, Kärner, & Tiisvelt, 2014), mida järgides jõutaksegi seatud eesmärkideni, kus õpetaja on lapsele toetajaks (Hattie, 2011).

Tagasiside andmine

Black ja Wiliam (1998) on kirjutanud, et tagasiside ütleb lastele, mida nad teevad õigesti, osutab nende tugevatele külgedele, aidates neid veelgi arendada, tõstes nende motivatsiooni õppimisse. Sellega saab anda õpetaja lastele teada, kus nad hetkel asuvad ja kuhu nad peaksid jõudma (Black & Wiliam, 1998).

Õpetaja poolt antava õigeaegse, arusaadava ja kirjeldava tagasiside kasutamisega õpivad lapsed iseennast hindama ja eesmärke seadma, suurendades vastutust oma õppimise edu ees (Chappuis & Chappuis, 2007/2008).

Kujundava hindamise puhul on oluline, et infot õppimise kohta kogutakse ning tagasisidet antakse ja kasutatakse pidevalt, mitte üksnes pärast õppimist (Jürimäe, Kärner, & Lamesoo, 2011). Kui tagasiside töötab motivatsiooni suurendamiseks, tuleb motivatsiooni säilitamiseks teha üha suuremaid pingutusi (Wiliam, 2011), mis on seotud laste ja õpetaja

vahelise suhtluse kvaliteediga, mis omakorda on pedagoogika keskne osa (Black & Wiliam, 1998).

Leana Pennula (2015) on oma magistritöös välja toonud, et õpetajad peavad tagasisidet õpilasele motivatsiooniallikaks, mis annab teavet tehtud soorituse, teadmiste, hoiakute või käitumise kohta. Kuid samas tuuakse ka välja, et õpetajate seas pole üht kindlat arusaama tagasiside tähendusest ning selle põhjus võib seisneda selles, et kirjanduses on tagasisidest palju erinevaid käsitlusi ja on keeruline määrata, milline neist kõige õigem on. Samas toodi välja, et tagasiside kasutamine õppetöös on väga oluline ja ilma selleta ei toimu õppimist (Pennula, 2015).

Õpetamise ja õppimise kavandamine eeldab lapsega koostööd ning ka hindamine ja tagasiside peaks toimuma koos lapsega, kus õpetaja peab vestlema lastega tehtust, andma tagasisidet ning analüüsima tehtud tegevuse tulemusi koos lastega (Nugin & Õun, 2017). Samuti kaasatakse laps enese- ja kaaslasehindamisse, et arendada tema oskust eesmärke seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida, tõstes nii tema õpimotivatsiooni (Heinla, 2018).

Õpetajad saavad anda hinnanguid, muuta laste tagasisidet kirjeldavaks ja informatiivseks, kaasates lapsed kogu protsessi ja aidates nii kaasa vastutustundlike ning ennastjuhtivate õppijate kujunemisse (Chappuis & Stiggins, 2002). Laste töödele tagasiside andmisel on kaks peamist eesmärki: esiteks võimaldab see mõõta juhendamismeetodite efektiivsust, teiseks annab see ülevaate iga lapse arengust (Vahter, 2005).

Laste kaasamine

Konstruktivistlikult kavandatud õppeprotsessis on õpetaja ülesanne aidata lapsel õpiprotsessis osaleda (Nugin & Õun, 2017). Kujundava hindamise protsessis peaks olema kohustus pidada lapse enesehindamist oluliseks, mitte lihtsalt huvitavaks võimaluseks (Black & Wiliam, 1998).

Sandra Sabur (2019) on oma uurimistöös uurinud laste kaasamist lasteaia õppe- ja kasvatustegevusse, kus vaatluse käigus selgus, et õpetajad selgitavad välja laste huvid, kuid ei teavita neid tegevuse eesmärgist. Õpetajad küsivad lastelt tagasisidet tegevuse kohta, annavad ise tagasisidet laste tegevusele, kuid poole vähem kordi eelmiste tegevustega võrreldes suunavad õpetajad lapsi eneseanalüüsimisele. Samas on eneseanalüüsimine oluline, et õpetaja saaks aimu, kuidas on toimunud aru saadud, kas oleks vaja midagi muuta või mitte (Hinsberg & Kübar, 2009).

2006. aastal viidi Hawaii osariigis läbi uuring, kus uuriti enesehindamise mõju sagedasti esinevate sõnade õppimisel ja leiti, et enesehindamisoskus toetab eelkoolialiste laste arengut. Uuringus selgus, et lastel, kes kasutasid enesehindamist, olid tulemused kõrgemad, kui nendel, kes kasutasid traditsioonilist hindamist. Selle teabe põhjal võib enesehindamise liigitada kasulikuks alternatiivse hindamise meetodiks nii õpetajatele kui ka lastele (Kariuki, Wiseman, & College, 2006).

Lapse rahulolu tegutsemisega, osalemishuvi ja osalemisrõõm ning kaasärääkimise soov annavad pildi heaolust lapse seisukohalt (Pöder, 2013), samuti on see oluline verbaalse arengu seisukohalt - täieneb sõnavara, aktiveerub lapse kõne ja jutustamisoskus (Vahter, 2005). Keeleline vahendatus ei oma lapse jaoks tähtsust mitte ainult maailma tunnetamisel, vaid ka tema teadmiste teistele mõistetavaks tegemisel (Kikas, 2008).

2016. aastal viis Merit Kadastik läbi uurimise laste kaasamisest tegevustesse lasteaiaõpetajate hinnangul, kus selgus, et laste kaasamine on õpetajatöö üks olulisemaid aluspunkte ja kaasamise eest vastutab õpetaja ning kuigi kaasamine on oluline eelkõige laste seisukohalt, siis toetab see ka õpetaja enesearengut. Uurimistöös tõid kõik kuus uurimuses osalenud õpetajat välja, et nad saaksid lapsi rohkem usaldades neid tegevustesse suuremas osas kaasata (Kadastik, 2016).

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) järgi on laps aktiivne osaleja, kellele tuleb anda võimalus oma töid analüüsida, hinnata oma tegevuse tulemuslikkust, arutleda omandatu üle ning kõike seda tegutsemisrõõm kogedes, enda ja teiste edusammude üle rõõmu tundes. Õpetaja ülesanne on kaasata last tegevuste kavandamisse, valikute tegemisse ja tehtu analüüsimisse (Nugin & Õun, 2017).

Lapsed kui kunstiteose tagasisidestajad

Lapse õiguste konventsioonis (1991) on välja toodud, et lapsel on sõnavabadus, mis sisaldab vabadust suuliselt, kirjalikult või trükis, kunsti vormis või mõnel muul, lapse enda valitud viisil, taotleda, vastu võtta ja edasi anda informatsiooni ning igasuguseid ideid. Sama mõte on välja toodud ka Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008), kus öeldakse, et kujutamine ja väljendamine on lapse mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul, kus laps ka vaatleb kunstiteoseid, kirjeldab nähtut ja toimuvad vestlused kunstiteosest ja kunstist.

Dylan Wiliam (2011) on kirjutanud oma empiirilises ülevaates, et ka kõige paremini kavandatud tagasiside on kasutu, kui sellele ei reageerita. Reageerimine võib toimuda õpetaja pakutud parandusmeetmete rakendamisenä, kaaslaste käest abi küsimisenä või erinevate võimaluste mõtlemisenä iseenda õpingutega edasiliikumiseks.

Kunst on nii tegevus kui refleksioon ja lapsele tuleks anda võimalus reflekteerida nii enda kui ka teiste töid ning aktiivselt osaleda loomeprotsessis. Alati tasub lapse käest küsida, kuidas ta selle töö tegi, mida ta arvab oma tööst ning miks ja mis õnnestus selle töö puhul eriti hästi (Vahter, 2005).

2012. aastal Türgis läbi viidud uuringus on välja toodud, et õpetajate väitel lapsed väljendavad end paremini kirjeldades neid töid, mille protsessi on nad kaasatud ja nende mõtteid kuulda võetud, kuid ainult kaks õpetajat kümnest uurimisgrupis kaasasid lapsed suuliselt oma tehtud töid tagasisidestama (Kocer, 2012).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on välja toodud, et laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise kaudu. Samuti on laps õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Alati ei pea lapsed analüüsima / tagasisidestama enda tööd, neid saab kaasata ka kaaslase hindamisse. Kui lapsed osalevad vastastikusel hindamises, saavad nad anda tagasiside teel infot teisele, kuidas oma tegevust saaks parandada (Heritage, 2010). Seda tahku puudutab oma 2011. aastal ilmunud arvustuses ka Randy Elliot Bennett, kes ütleb, et õpetajal on võimalus laste tööd omavahel ära vahetada ning paluda leida kaaslase töös kolm asja, mis neile meeldisid ja ühe asja, mida ta soovib kaaslasel parandada.

Õppetegevuses luuakse tingimus, et arendada lapse suutlikkust hinnata oma või kaaslase tegevuse tulemuslikkust, tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega ning samas on õppekavas toodud välja ka, et kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut (Koolieelse lasteasutuse..., 2008). Pennula (2015) uurimistöö tulemustes tõi üks pedagoog üheksast välja kaaslaste hindamise, mille käigus annavad õpilased üksteisele tagasisidet ning mitte ükski vastanutest ei toonud välja õpilaste enesehindamise vajalikkust või tõhusust.

Laps õpib küsima, selgitama, kirjeldama, et midagi teada saada või teistele midagi edasi öelda (Hallap & Padrik, 2008). On ju öeldud, et koolieelne iga on kaheldamatult tasakaalukuse, empaatiavõime ja käitumisoskuste kujunemise vundament (Hallap & Padrik, 2008), milles suunajaks on õpetaja.

Õpetaja kutsestandardid on välja toodud, et õpetaja tegevusi lõimides rakendab mängu ja teisi aktiivset õppimist, sh loovust toetavaid meetodeid (2019). Kõige olulisem on kirjas, aga Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas valdkonna all *Kunst*, mis ütleb, et õppetegevuse kavandamisel ja korraldamisel suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama,

miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi (2008). Õpilased saavutavad sügavama mõistmise iseenda ja selle materjali kohta, mida nad üritavad õppida, kui nad on kaasatud töö kirjeldamisse (Chappuis & Stiggins, 2002).

Metoodika

Valim

Algselt oli autoril plaanis viia läbi 6 intervjuud Tartu valla lasteaedade õpetajatega, valides igast valla lasteaiast ühe õpetaja, keda direktor soovib. Kahjuks ei saanud laiali saadetud kirjadele direktorite poolt vastuseid, kuna riigis kuulutati välja eriolukord ning seetõttu tuli muuta uurimustöö valimit.

Autor otsustas mugavusvalimi kasuks ning lähtuvalt sellest valis intervjueeritavad enda tutvusringkonnast, lähtudes lihtsa kättesaadavuse ning uuritavate koostöövalmiduse põhimõtetest (Õunapuu, 2012). Intervjueeritavatest 5 olid autori enda tuttavad õpetajad (kolleegid, sugulane, perekonnatuttav, kursusekaaslane), kellega lepiti kokku neile sobiv aeg intervjuuks eelnevalt *Messenger*-i või telefoni teel. Ülejäänud 3 õpetajat soovitati intervjuudes osalenud kahe õpetaja poolt ning nendega saadi sobiv aeg intervjuuks kokku leppida meili teel.

Kõik intervjueeritavad on hetkel töötavad naissoost õpetajad, kuuest erinevast lasteaiast. Kõige noorem õpetaja oli intervjuerimise hetkel 31-aastane, kõige vanem õpetaja 53-aastane ning intervjuu andnud õpetajate vanuse aritmeetiline keskmine oli 42 aastat. Uuringus osalenud õpetajate tööstaaž oli 2,5 – 30 aastat, keskmiseks tööstaažiks kujunes 14 aastat. Intervjuude alguses registreeriti taustaandmete hulgast kvantitatiivseid tunnuseid (Õunapuu, 2014): vanus, töökogemus, laste arv rühmas, laste vanus rühmas, mis on koos pseudonüümidega taustaandmetena välja toodud tabelis 1. Detailsemaid andmeid uuritavate konfidentsiaalsuse huvides ei avalikustata.

Tabel 1. *Intervjueeritavate taustaandmed*

Intervjueeritav	Vanus	Töökogemus (aastat)	Laste arv rühmas	Laste vanus rühmas
R	42	18	23	6-7
Ü	52	30	19	4-5
K	49	7	10	5-7
A	31	2,5	15	5-7

T	53	20	10	5-7
E	36	14	22	6-7
I	35	10	24	3-5
L	37	14	16	2-7

Andmete kogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudena, et vajadusel oleks võimalus küsimuste järjekorda muuta, neid mugandada, lisada või küsida täpsustavaid küsimusi (Harro-Loit *et al.*, 2014). Intervjuu valis autor just seetõttu, et see annab infot selle kohta, mida inimene mõtleb (Laherand, 2008).

Intervjuu kava koostamisel tugines autor Kadastik (2016) poolt koostatud intervjuu küsimustele, võttes neid osaliselt üle ja kohandades ümber, vastavalt käesoleva uurimuse uurimisküsimustele ja töö teoreetilisele osale. Usaldusväarsuse suurendamiseks vaatas intervjuu küsimused üle ka juhendaja, kes andis autorile näpunäiteid küsimuste üheselt mõistetavamaks muutmiseks. Intervjuu küsimused olid jaotatud kolme osasse: I taustaandmed, II küsimused laste kaasamisest, III lõpetav osa. Enne intervjuerimist saadeti intervjuu küsimused kõikidele intervjueritavatele tutvumiseks. Intervjuu kava on esitatud lisa 1.

Intervjuu läbiviimiseks lepidi õpetajaga eelnevalt kokku kuupäev ning kellaaeg, millal tal oleks võimalik intervjuus osaleda. Esimese ehk pilootintervjuu ajal tegi autor küsimuste osas ka märkmeid sõnastuse kohta, mis tundus muutmist vajavat, samuti selleks, et saada aru, kas koostatud küsimusi oleks tarvis maha võtta/juurde lisada. Kvalitatiivses uurimistöös on oluline uurimisküsimuste viimistlemine, täpsustamine ja uuesti formuleerimine kogu protsessi vältel (Õunapuu, 2014). Autor täitis ka intervjuu dokumenteerimislehte, kuhu pani iga intervjuu järgselt kirja oma tunded ja emotsioonid läbi viidud intervjuudega hakkama saamise osas. Kuna prooviintervjuu kujunes väga informatiivseks, andis sisukaid vastuseid uurimisküsimustele ja oli näha, et intervjuu küsimusi ei ole vaja suures osas muuta, otsustati see ka andmetesse sisse jätta ja selle tulemused kajastuvad ka uurimistulemustes.

Intervjuud viidi läbi telefoni teel 8 õpetajaga märtsis 2020. aastal. Intervjuud kestsid 10 minutist 24 minutini. Intervjuude salvestamiseks oli telefonikõne valjuhääldi peal ning see salvestati õpetaja nõusolekul diktofoni abil ja hiljem transkribeeriti töö autori poolt.

Andmete analüüs

Kõik 8 intervjuu helifaili laeti diktofonist arvutisse ja asuti neid transkribeerima käsitsi täies mahus ehk kõik intervjuu jooksul räägitu pandi sõna-sõnalt kirja nii täpselt, kui võimalik (Õunapuu, 2014). Transkribeerimisel eemaldati isiku- ja kohanimed (Laherand, 2008) ning kasutati pseudonüüme intervjuueeritavate nimede asemel. Pseudonüümi valikul toetuti autori eesnimetele, kasutades esitähete, kui sama esitähaga inimesi oli mitu, siis järgmist tähte.

Transkribeeriti täies mahus kõik 8 intervjuud *wordi* faili, et muuta uurija töö mugavamaks (Laherand, 2008). Minimaalselt kulus ühe intervjuu transkribeerimiseks 1 tund ja 10 minutit ning maksimaalselt 3 tundi ja 50 minutit. Keskmiselt kulus ühe intervjuu ümber kirjutamiseks 1 tund ja 59 minutit. Intervjuude transkriptsioonide pikkuseks oli 5-8 lehekülge. Transkribeerimisel mängiti helifaili ette arvutis kaks korda, kasutades *BSPlayer* (<http://bsplayer.com/>) programmi, kus oli võimalik faili vajaliku koha peal seisma panna või sekundi täpsusega tagasi/edasi kerida ning see muutis intervjuu tekstiks muutmise vähem ajakulukaks.

Kogutud andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil, et andmete kokku kogumisel saadud uut teavet süstematiseerida ja siduda teooriaga (Bengtsson, 2016). Nagu on öelnud ka Õunapuu (2014), siis kvalitatiivse uurimistöö üldine funktsioon on ilmutada tegelikkuse varjatud tahke ja anda neile tähendus.

Pärast andmete transkribeerimist tuleb need kodeerida, et anda neile analüüsimiseks sobiv kuju (Õunapuu, 2014) ning tekstis sisalduvale tähenduslikule üksusele tuleb määrata kokkuvõttev märksõna või lause ehk kood (Laherand, 2008). Teksti analüüsimiseks kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil kasutati programmi *QCAmap* (<https://www.qcamap.org>), kus oli võimalik luua tekkinud koodidest tähenduslikud kategooriad ning nendest kokku saada lõpuks korrastatud ülevaatlik süsteem (Laherand, 2008).

Andmeanalüüsi käigus suurendati andmete reliaablust intervjuude transkriptsioonide korduva läbi lugemisega autori poolt, et saavutada kodeerijasisene kooskõla. Andmeid kodeeriti ja muudeti autori poolt mitmeid kordi üle ning kasutati ka kaaskodeerimist, et tekiks tulemustest selgem ülevaade. Tekkinud koode võrreldi ja arutleti erinevuste üle, et jõuda võimalikule üksmeelele tähenduslike üksuste osas. Kokku märkis autor transkriptsioonides 242 tähenduslikku üksust, milledele ühtsema nimetuse andmisega moodustus 60 koodi. Tähenduselt sarnased koodid koondati käsitsi alakategooriate alla ja anti neile täpsem nimetus vastavalt koodides kajastuvale. Koodidest alakategooriate moodustamine on näidatud ka joonisel 1.

Koodid	Alakategooria
kaasa rääkimine ideede pakkumine arvamuse avaldamine laste huvi/ideed laps tunneb oluliselt annab vastutust vahetu kogemus	 lapsest lähtumine

Joonis 1. Alakategooriate moodustamine

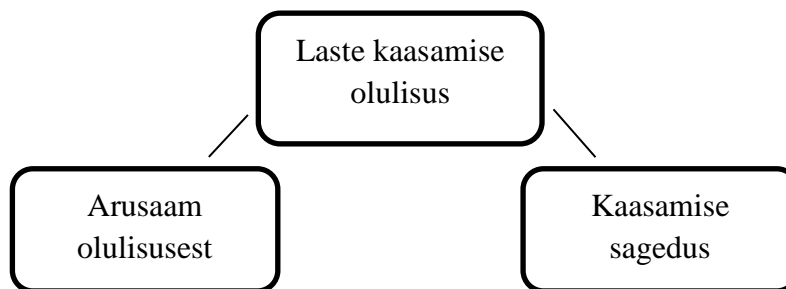
Seejärel alustati peakategooriate moodustamist alakategooriate sisuliste sarnasuste põhjal, millede moodustamisel on oluline mõista konteksti, et kajastada võimalikult täpseid tulemusi (Elo & Kyngäs, 2008). Tulemuste kinnitamiseks ja illustreerimiseks kasutab autor transkriptsioonidest tekstinäiteid (Elo & Kyngäs, 2008), mida on vähesel määral korrigeeritud nii, et teksti sisu jääks samaks ja annaks täieliku ülevaate saadud infost.

Tulemused

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida erinevate lasteaiaõpetajate käest, mida nad arvavad laste kaasamise olulisusest ning missuguseid kunstitöid ja milliseid meetodeid kasutades võimaldavad nad neil endil suuliselt tagasisidestada. Andmeanalüüsi tulemused on esitatud kolme uurimisküsimuse kaupa koos tekkinud kategooriatega. Tulemused esitatakse alakategooriate kaupa ja nende tõlgendamiseks kasutatakse illustreerivaid tsitaate läbi viidud intervjuudest, mis on märgitud kaldkirjas. Intervjueeritavate poolt antud vastustest välja jäänud osad on tähistatud järgnevalt: /.../ ning tekstinäite lõpus olev pseudonüüm märgib uurimuses osalenud õpetaja koodi.

Laste kaasamise olulisus kunstitööde tagasisidestamise protsessis

Esmalt annab autor ülevaade esimese püstitatud uurimisküsimuse „Mida arvavad õpetajad laste kaasamise olulisusest kunstitööde tagasisidestamise protsessis?“ tulemustest. Andmeanalüüsist tekkinud tulemuste esitamiseks on koostatud ka joonis (vt joonis 2), kus tuuakse välja tekkinud kategooria ja selle alakategooriad.

Joonis 2. Laste kaasamise olulisus

Uurimuses osalenud lasteaiaõpetaja ütlesid, et laste kaasamine on väga oluline nii lastele endile kui ka õpetajatele. Kõik õpetajad kasutavad oma õppetöös laste kaasamist vähemal või suuremal määral igapäevaselt. Olulisuse aspektidest eristusid 2 alakategooriat: „Arusaam olulisusest“ ja „Kaasamise sagedus“. Kõik intervjuueeritavad peavad laste kaasamine kunstitööde tagasisidestamise protsessi oluliseks. Uurimistulemustest selgub, et ehkki valim polnud suur, esineb selles siiski küllalt palju variatiivsust: leidub õpetaja, kes peab laste kaasamist väga oluliseks ja kaasab nad tagasisidestamisse igas kunstitegevuses ning ka õpetaja, kes peab küll laste kaasamist väga oluliseks, kuid kaasab nad kunstitööde tagasisidestamisse harva.

Arusaam olulisusest

Uurimuses osalenud õpetajad peavad laste kaasamist kunstitööde tagasisidestamisse hästi oluliseks ja märkisid, et läbi selle on võimalus lapsel väljendada oma tundeid, mõtteid ja ideid ning tunda ennast õppeprotsessis olulise osalejana. Uuritavad ütlevad, et tegelikult ongi oluline just see, mis lapsi huvitab ja millest nemad sooviksid rohkem teada saada, siis tunnevad nad ka, et nemad saavad töö protsessi juhtida ja olla vastutavad.

Jaa, kindlasti see on väga oluline, et laps saab oma tundeid ja mõtteid läbi loovtegevuse väljendada. Ja lahti seletada ka ja kirjeldada (Ü).

Ikka väga oluliseks, see aitab hoida motivatsiooni, saavutab sellise hea koostöö tunde, et laps tunneb ka, et ta ise juhib ka ja annab ka talle vastutust (E).

Sa saad lapsi kaasata hästi palju ja sa saad tööd teha laste ideede järgi, mitte selle järgi, mis mina tahan. Tegelt see ei ole üldse oluline, mis mina tahan (R).

Uurimuses osalenud lasteaiatõpetajad peavad laste kaasamist väga oluliseks osaks õppetöös ka õpetajatele endile, kes saavad tänu kaasamisele laste arengust ja oskustest rohkem teada, olles ise samal ajal suunanäitajaks ja motiveerijaks. Samuti märkis üks õpetaja, et laps ise saab oma oskustest ja arengust rohkem aimu kaasamisega ning kogeb läbi isetegemise eduelamust.

No esimese hooga kohe kindlasti lapse hetketase ehk hetkeoskused, teadmised. Et ma saan selle najal teha andmeanalüüsi, mille põhjal jälle valmis järgmise päeva- või nädalakava. Ja saan arvestada sellega planeerimisel ja uusi tegevusi kavandada (Ü).

Kindlasti ta saab aimu rohkem oma oskustest, oma arengust. Et eelmine nädal mul ei tulnud see välja, nüüd tuli. Ta võib-olla ise sinna pöörata pilku ei oska, aga kui ma suunan teda, siis tal tekibki see harjumus, et ta hakkabki võrdlema enda arengut ja enda oskusi (E).

Ise õpetajana oled rohkem suunanäitaja ja motiveerija, aga lastel on siis võimalikult palju neid erinevaid variante, mille vahel ta saab siis tegutseda ja valida ja see on väga suur asi, et õpetaja näeb, mismoodi lapsel on siis arengu edasimineku ja laps ise kogeb seda eduelamust. Ta tahab järgmine kord ka osa võtta – ei teki õppimise vastu vastumeelsust. Et see on väga oluline /.../ Noh eelkõige eks ta ka mõtestab paremini lahti, et miks ta tegi ja kuidas ta tegi ja mida ta sellest õppis (L).

Veel märgiti, et laste arvamuse ja ideede kuulamine on oluline ning samas ka õpetaja tööd lihtsustav, sest tänu sellele saavad õpetajad planeerida edasisi õppetegevusi, kuu- ja nädalaplaane. Uuritavad töid välja, et kui uue nädala tegevused on õpetaja poolt planeeritud, aga lapsed soovivad veel eelmise teemaga edasi minna ja rohkem teada saada, siis nad teevad muudatusi, kombineerivad vastavalt laste soovidele ja ideedele seda ümber.

Sellesmõttes minu elu ja minu planeerimise teeb lihtsamaks. Kui ma kuulan, mis lapsi huvitab, siis nad järjest rohkem hakkavad ise huvi äratama ja mul on palju lihtsam neid teemasid välja mõelda, mida nendega teha. Ma kirjutan alati üles, mida ma kuulen, mida ma saan nende käest infot. Siis mul on selle põhjal palju lihtsam enda tööd planeerida ja kunstitöid samamoodi, et kui ma

kuulan ja panen tähele, et mis lapsi huvitab ja mida nad tahaksid teha või ma vaatan nende vabamängu ja siis see kuidagi teeb minu elu lihtsamaks (R).

Kaasamise sagedus

Intervjueeritavad on öelnud, et laste kaasamisel on õppetöös oluline roll ning kõik õpetajad kaasavad lapsi vähemal või suuremal määral kunstitegevuste tagasisidestamise protsessi. Üks uuritav ütles, et laste kaasamine on väga oluline ja ta kaasab lapsed iga kunstitegevuse tagasisidestamisse, et lapsele anda vastutust oma töö eest ja hoida motivatsiooni üleval. Uuritavad tõdevad, et kui lapsele anda võimalus ise otsustada, siis laps saab juurde kindlustunnet, et see mida ja kuidas ta teeb, ongi õige ja igaühel tuleb töö omamoodi. See annab talle võimaluse oma oskusi ja arengut ise jälgida. Uurimuses selgus, et mõned õpetajad kaasavad lapsi harva või vähe ja ütlesid, et kuna kaasamine on väga oluline nii lapsele kui õpetajale endale, võiks sellesse rohkem panustada.

Ma ikka olen üritanud jaa enamus asjade kohta. Ikka kõik, mida nad on kunstiasjad teinud /.../ Noh eelkõige eks ta ka mõtestab paremini lahti, et miks ta tegi ja kuidas ta tegi ja mida ta sellest õppis /.../ Et sellesuhtes ikka nagu rõõmu ja ta kaardistab ka selliseid arenguvaldkondi ära (L).

Et see kaasamine annab kindlasti nii vastutust kui ka hoiab motivatsiooni üleval ja lähendab lapsi ja õpetajat meeskonnana /.../ Et anda talle selle kindlustunnet, et jah ma saangi ise otsustada ja mul tulebki hästi välja, et nad on suhteliselt sellised kahtlevad /.../ Et eriti annan tagasisidet sellistele kohtadele, kus ta on ise otsustanud ja ise oma mõtte teostanud /.../ Et just selle motivatsiooni ja tema enda oskuste arengut talle endale tagasi peegeldada (E).

Uuritavatest leidis neid, kes ütlesid, et peavad laste kaasamist kunstitööde tagasisidestamisse täitsa oluliseks ja kaasavad lapsed päris tihti oma töid tagasisidestama, kuid tõdesid, et pigem toimub tagasisidestamine õhtupoolsel ajal, sest siis on rohkem aega lastega tegeleda üks-ühele ja nendega rahulikult arutleda, vestelda. Õpetajad tõid välja, et kuna laste arv rühmas on suur ja päevakava on tihe, siis ei jätku aega, et lastega individuaalselt tegeleda. Lisati, et ehk ei kaasata lapsi, kuna õpetaja ise ei oska tagasisidestamise protsessi ajal lapse käest tema töö kohta midagi küsida.

Kaasan päris tihti, kuid viimasel ajal on see kaasamine rohkem õhtuti. Tahaks kindlasti rohkem teha hommikul ajal, kuid õhtune aeg on selline individuaalse töö aeg ja siis saab rohkem arutleda, vestelda ja kui sa niimoodi individuaalselt lapsega suhtled, siis laps ka kindlasti rohkem ennast avab ja pole nii kinni /.../ Ma võtan enda pealt näiteks praegu, et hommikul ajal on mul päris raske iga lapseni jõuda, sest rühmas on täisrühm lapsi /.../ Igaühega rääkimine võtab meeletu aja. Ja järgmised asjad ehk tegevused, päevaplaan surub peale (Ü).

Et ma arvan – see on kõigest selline arvamus, oletus, et ei tehta ikka nii palju, kui võiks tegelikult /.../ Sellepärast, et see on väga suurt aega nõudev töö. Et seda võiks alati rohkem teha /.../ See on nagu üsna kurnav ja väsitav tegelikult (I).

Ma arvan, et lihtsalt pole aega. Täpselt nagu midagi proovin seda leida ju siis täpselt sellel ajal, kui me teeme seda tegevust, aga ma ei võta selle jaoks ju nii-öelda eraldi aega /.../ Kindlasti ma arvan, et mõni õpetaja ei oskagi küsida. Minul ka kindlasti on mõtteid vähe, et mida lastelt küsida tagasisidestamise ajal (A).

Õpetajad tõid oma vastustes välja, et kuna ajaline piirang on suur ja tegevusi palju, siis nad tagasisidestavad lastega töid juba protsessi käigus, sest hiljem ei jää selleks lihtsalt aega.

Ma üritan neid kaasata juba maalides ja meisterdades, sellepärast et mulle tundub, et meil ei jää hiljem selleks eriti aega /.../ Jaa, pigem protsessi käigus jaa, sellepärast pärast seda aega on nii raske leida. Ja siis ma olengi küsinud, et kuidas talle see tööprotsess juba meeldib? (A).

Uuritavad arvasid, et nende kolleegid ei kaasa lapsi piisavalt ja tõid välja erinevaid põhjuseid. Arvati, et nooremad tööle tulevad õpetajad kaasavad rohkem ja vanem generatsioon vähem, kuna nad on jäänud kinni aega, kus lapsi ei kuulatud, nende arvamusega ei arvestatud ja töid tehti nii, nagu õpetaja ees ütles. Soovitustest, et kuidas nad saaksid lapsi rohkem kaasata, toodi välja kolleegide töö vaatlus ja koolitused.

Mulle tundub, et need, kes tulevad nooremad õpetajad peale, et nad kaasavad rohkem. Aga millegipärast mulle tundub, et see vanem generatsioon on nagu

kuidagi jäänud sinna sellesse aega, et noh mina ütlen ja nii on. Suht vähe kuulatakse lapsi, lastakse neil selles mõttes arvamust avaldada või tehakse selle järgi (R).

Kunstitööde valik ja tagasisidestamise viisid

Järgnevalt antakse ülevaade teise püstitatud uurimisküsimuse andmeanalüüsi tulemustest „Missuguseid kunstitöid ja milliseid tagasisidestamise viise kasutades õpetajad lasevad lastel tagasisidestada?“. Antud küsimuse juures tekkis kaks peakategooriat „Kunstitööde valik“ ja „Tagasisidestamise viisid“.

Kunstitööde valik

Selle valiku, millist tööd laps tagasisidestab, teeb enamuses õpetaja ise. Kõige enam nimetasid õpetajad, et lasevad lastel kunstitöödest tagasisidestada just maalimist ja joonistamist. Lisati, et need on sellised tööd, kus lapsel on kõige rohkem võimalus enda loovust näidata ning tänu sellele peab mõne töö puhul juurde küsima ja uurima, mida laps on oma tööil kujutanud ning mida üks või teine asi pildil võiks tähendada.

No ma pigem lasen neil tagasisidestada just maalimist või joonistamist /.../ Meisterdamise ajal lapsed võib-olla lihtsalt küsivad rohkem ja vajavad rohkem juhendamist ja siis pigem maalimise ajal ma küsin – saame rohkem rääkida sellel teemal ja tagasisidestada (A).

Jaa, pigem maalimis-joonistamisega seotud tööd, sest seal on selliseid kohti, kus ongi nagu ma enne ütlesin, et on töö ja ma ei näe seda, mis oleks pidanud seda teemat käsitlema (K).

Lisaks toodi vastustes välja, et õpetajad lasevad tagasisidestada lapsel just neid töid, mis lähevad arengumappi, sest sinna pildi juurde saab lisada ka lapse poolt räägitud teksti.

Konkreetsed on kindlasti arengumappi minevad tööd ehk siis laps saab ise valida oma töödest ühe töö ja seda kirjeldada – miks ta selle valis? Ja mis talle selle juures meeldib?(Ü).

Praegu olemegi teinud neid kunstitöid ainult, mis lähevad arengumappi ehk et selleks on olnud perepilt, siis temast endast pilt – portreepilt, siis on olnud

maja ja puu pilt koos. Ehk et kolm pilti on praegu, mis nad on tagasiside kohe andnud, kui nad on ära joonistanud, siis nad kohe räägivad selle juurde, mida nad seal on teinud (I).

Uuritavad ütlesid, et lasevad lisaks arengumappi minevatele töödele lastel tagasisidestada neid kunstitöid, mida nad teevad õhtusel vabajoonistuse ajal, sest siis on rohkem aega individuaalselt lapsega suhelda ja saab tema töö kohta palju huvitavat infot teada. Toodi ka välja, et lastakse tagasisidestada ainult neid töid, kus laps on saanud ise võimalikult palju otsustada ja valida ehk siis vaba teema töid.

Ja muidugi õhtused tegevused, vabaaja tegevused ka. Sest vabaaja joonistamise näitel on hästi palju selliseid huvitavaid asju tuleb välja, mida lapsed tegelikult päeval nii eriti ei räägigi, aga mis nad õhtuti võivad täiesti vabajoonistamise käigus rääkida (Ü).

Just selliseid, kus ta ise on saanud hästi palju valida, kus on nii-öelda vaba teema. Joonistame näiteks mingit objekti, aga tausta saab ise valida. Just seda, et kuulata ka nende mõtteid, miks just selline taust või miks ta sellised värvid valis ja siis anda ka omaltpoolt seda tagasisidet talle endale tema enda valikute kohta (E).

Intervjuu andnud lasteaiaõpetaja tõdes, et laseb lastel tagasisidestada kõiki tehtavaid kunstitöid ja kunstitegevusi. Samas leidis ka neid, kes ütlesid, et nad õpetajana teevad ise valiku analüüsivate tööde osas. Lepitakse lastega enne töö tegemist kokku, et laps saaks töö tegemise ajal mõelda, mida ta soovib oma töö kohta hiljem öelda – justkui valmistatakse lapsed selleks ette, et nad oskaksid oma tööde kohta õpetajale rohkem rääkida ja infot anda.

Selle valiku ma olen teinud jah selles mõttes ise, et aga oleneb teemast, kui ma tahan rohkem analüüsida /.../ Ma olen andnud neile enne ülesande või selle leppinud kokku, et kui ta hakkab tööd tegema, siis ta mõtleks selle peale, et pärast, mis sa tahaksid öelda. Ma ei tee seda niimoodi, et ma pärast ütlen, et nii nüüd me hakkame selle töö kohta rääkima. Et me oleme selle ennem lastega kokku leppinud (R).

Tagasisidestamise viisid

Uurimuses osalenud õpetajad ütlesid, et nad on oma töös kasutanud kolme järgnevat meetodid: „laps tagasisidestab enda tööd“, „laps tagasisidestab kaaslase tööd“, „õpetaja tagasisidestab lapse tööd“. Uuritavad tõdeavad, et iseenda kunstitööd saab laps alati tagasisidestada, kuid kaaslase töö tagasisidestamisel võib olla määrav näiteks laste vanus ja kõneosavus. Lisaks peavad õpetajad väga oluliseks laste kaasamise juures nende motiveerimist ja positiivse tagasiside andmist. Positiivse tagasiside saab lapsele anda õpetaja ja ka teine laps, selleks on eelnevalt tehtud rühmas vastavad kokkulepped, et teise lapse töös tuuakse välja vaid head küljed.

Noh esialgu, kui ma lasen neil tagasisidestada, siis ma lasen neil enda töö kohta näiteks öelda, et mis sulle tundub, et sul tuli kõige paremini välja? Aga siis ma olen lasknud ka seda, et me oleme teistel lasknud analüüsida teiste tööd – et mida sina näed, et mis tal tuli hästi välja? Või mida sina näed seal pildi peal ja me lepime alati kokku, et kui me seda teeme, siis alati positiivne tagasiside, mitte nii, et keegi hakkab seal ütleva, näe tal tuli halvasti välja. Et alati see positiivne pool tuleb välja tuua või siis lepime kokku, et mis selle töö kohta ütleb - mis sa seal näed või mis värve sa näed või kuidas sulle tundub, mis ta tahtis selle pildiga öelda või kuidas tal see õnnestus. Et oleksid positiivsed asjad, mida teised välja toovad (R).

Kindlasti oluliselt rohkem, kui teisi on laps tagasisidestab enda tööd /.../ Et kõigepealt laseme enda tööd analüüsida ja siis, kui me oleme piisavalt juba sõnaosavad, siis hakkame vaatama muid – teiste laste töid. Aga õpetajana olen ise ka andnud lastele tagasisidet: julgustavat, positiivset (Ü).

Intervjueeritavad vastasid, et väga oluline on laste huvidega arvestamine ja nende motiveerimine. Väga olulisel kohal on laste julgustamine ja tunnustamine õpetaja poolt, nende kuulamine ja vajadusel suunamine, kui midagi ei ole lapse arvates hästi välja tulnud. Õpetaja tagasisidestamisel on suur roll, et laps saaks juurde julgust ja motivatsiooni järgmine kord veel paremini püüda oma tööd teha.

Ja ma olen alati neile öelnud, et teed nii, nagu sina oskad. Et see nagu sina teed, nii ongi õige! Et juba see enne tunnustamine (R).

Kindlasti ma aitan teda, kui ta jääb hätta, sest lastel puudub jutustamisoskus ja nad ei oska paljud lapsed rääkida, mis tal on ja siis ikka suunad küsimustega (K).

Kui ta leiab midagi, mis nii hästi ei läinud, saan mina õpetajana teda suunata ja õpetada, kuidas järgmine kord seda võib-olla paremini teha (A).

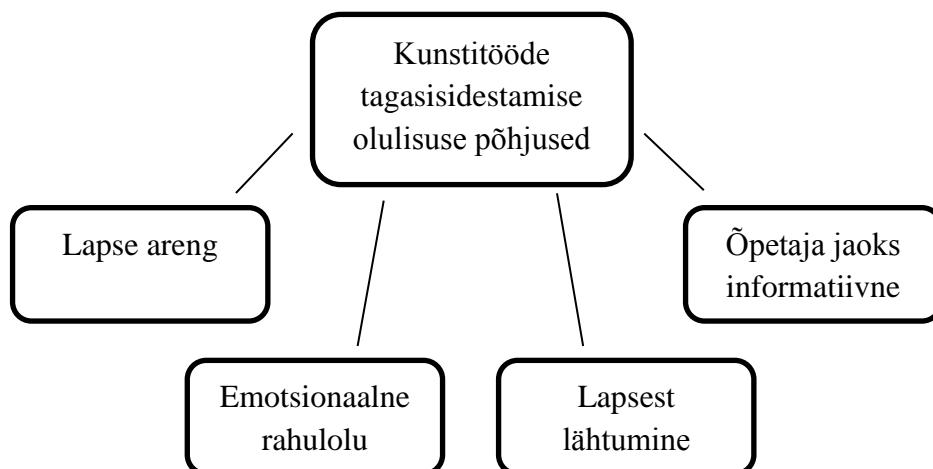
Või püüdmist - kui ma näen, et ta tõesti püüab ja siis pärast siis temaga koos siis tagasisidestame. Et just selle motivatsiooni ja tema enda oskuste arengut talle endale tagasi peegeldada /.../ Põhiline on ikka tähelepanu suunamine headele, toredatele asjadele, julgustamine ka, kui midagi on viltu läinud. Ja kiitmine, julgustamine, motiveerimine siis (E).

Ühe koolirühma õpetaja tõi välja, et lisaks suulisele tagasisidestamisele, laseb ta lastel ka kirjutada oma tööle juurde, mida nad on seal kujutanud. Pigem on see lapse ettevalmistus kooliks ja tema kirjutamise esmaste oskuste arendamine.

Me alati tahame, et nad kirjutaksid ka viimases rühmas palju, et harjutaksid juba. Ja kui sinna pildi juurde ka veel kirjutada, siis oli päris huvitav (L).

Kunstitööde tagasisidestamise olulisuse põhjused

Järgnevalt antakse ülevaade kolmanda uurimisküsimise „Miks / millistel põhjustel peavad õpetajad laste kaasamist kunstitööde tagasisidestamisse oluliseks?“ tulemuste osas. Andmeanalüüsis tekkis intervjueeritavate vastustest neli alakategooriat (vt joonis 2).

Joonis 2. Kunstitööde tagasisidestamise olulisuse põhjused

Lapse areng

Intervjueeritud õpetajad tõid oma vastustes välja, et laste kaasamine on väga oluline eelkõige just selle jaoks, et näha lapse hetke taset, tema oskuseid. Õpetajad ütlesid, et nooremate lastega annab tagasisidestamine võimaluse suunata lapsi oma tundeid ja mõtteid väljendama ja läbi selle suurendada lapse sõnavara ja eneseväljendusoskust ning suuremate laste puhul, koolirühmas, areneb ka jutustamisoskus.

Ma koolirühmas olen küll päris palju seda kasutanud just sellepärast, et lapsed saaksid oma sõnavara arendada ja saaksid eneseväljendusoskust arendada /.../ Et seal oleks just see sõnavara pool ja lause esitamise pool, et ta oskaks teha pikemaid lauseid ja et ta oskaks ennast väljendada (R).

Ja ma arvan kindlasti, et arendab see kunstitööde tagasisidestamine lapse jutustamisoskust ja tähelepanu (A).

Et kindlasti sõnavara areneb selle ajal ja siis nad hakkavad ka võib-olla detailide peale rohkem mõtlema, kui nad saavad selle läbi rääkida, mis nad sinna paberile on pannud ja mida saaks teistmoodi teha teinekord /.../ Kui talle peegeldada tagasi seda teksti, mis ta sulle ütleb. Et siis sellega ta kindlasti arendab oma sõnavara ka (I).

Uurimuses osalenud õpetajad tõdesid, et laste kaasamisega saab vähendada laste kartust end väljendada ja nad saavad juurde enesekindlust ning julgust. Toodi välja, et lapsed leiavad ise tagasisidestamise käigus ka õppimiskoha, mida saaks järgmisel korral teisiti või paremini teha.

Mul on olnud lapsi, kes hästi vähe räägivad, hästi tagasihoidlikud, et neile anda seda julgust ja kindlust juurde /.../ Ma suunan pigem just neid väikese jutuga lapsi, et nad julgeksid öelda ja seda enam tekib see enesekindlus, et ma julgen öelda ja ma küsin küsimust selle mõttega, et ta saab vastata alati õigesti. Et siis tal tekib see tunne, et oh ma ütlesin õigesti ja kõik on hästi, mis ma ütlesin /.../ See annab seda enesekindlust, et järgmine kord ta mõtleb, et oh ma proovingi ja teengi nii, nagu tuleb (R).

Intervjueeritavad täheldasid ka seda, et lapse kaasamisega kunstitööde tagasisidestamisse laps areneb: areneb tema vaatlusoskus, analüüsi oskus, tegutsemisoskus, realistlik võrdlemisoskus ja ka koostööoskus.

Läbi kaasamise on esikohal oma emotsioonide väljendamine, siis kogemustest rääkimine, oma maailmavaate kujundamine. Kindlasti on kaasamisel rõõm, rahulolu ja mis hästi oluline on, areneb ju vaatlusoskus. Ja just kunstivaldkonnas kindlasti vormitaju, värvitaju, seal on kindlasti materjalid, nende käsitlemine – erinevad pintsliid, värvid, tehnikad. Ja väga oluline veel valikud ja tegutsemisoskus. /.../ Ja kui mõelda nüüd edasi, siis kooli minekul on ju tegelikult koostöö kõige tähtsam sotsiaalne oskus lapsel, kui ta lasteaiast ära läheb (Ü).

Nad on peale seda püüdnud, nad tahavad rohkem teha ja nad õpivad ka iseennast analüüsima. /.../ Ma arvan, et ta õpibki ühel heal päeval hästi realistlikult võrdlema oma töid ja ka seda, mida ta ise saaks paremini teha (T).

Emotsionaalne rahulolu

Mitmed õpetajad tõid oma vastustes välja, et kunsti puhul on kõige olulisem siiski tunda rõõmu sellest, mida tehakse. Kui laps tunneb end motiveeritult ja on oma tööga rahul, siis teeb ta ka järgmisel korral suure hea meelega kunstitegevusi kaasa.

Kunstis ma leian, et ei olegi õiget ega valet, aga oluline on see, et nad ikkagi teevad ja nad tunneksid rõõmu, et see on kõikse olulisem. Et kui ongi midagi juurde pandud või natukene vähem, see rõõmu tundmine on nagu kõige-kõige olulisem. Siis nad järgmine kord ka teevad ja ise ka avastavad, et ma oskan seda teha või õpetaja märkas seda ka, et see on tore (L).

Kindlasti, kui ta leiab sealt positiivseid külgi, siis ta on hiljem motiveeritud ka rohkem pingutama ja tulema kunstitöösse või –tegevustesse (A).

Nende isikliku töö jaoks peab laps ikka olema rahul ja kui ta ei ole päris rahul, siis ta peab oskama hiljem põhjendada, mis oleks võinud olla teisiti. Ja mida oleks saanud tema veel teisiti teha /.../ Kuna praegusel hetkel on meil tegu koolieelse rühmaga, siis enne kui ta on valmis lõpetama või kui ta on juba

lõpetanud, siis ma alati küsin: „Kas sa oled rahul oma tööga?“. Ja kui ta on sellega täiesti rahul, siis on see tema jaoks lõpetatud (T).

Lapsest lähtumine

Uurimuses osalenud õpetajad kasutavad märksõnana „laste huvi ja laste ideed“ ning ütlevad, et on väga oluline lapsi kuulata, nende mõtete ja soovidega kaasa minna ehk siis lähtuda oma tööd tehes ja planeerides just laste huvidest. Veel peavad õpetajad oluliseks seda, et lapsel lastakse oma arvamust avaldada ning seda võetakse ka kuulda, siis tunneb laps end oluliselt.

Saavad kaasa rääkida asjadest, mis neid huvitab. Saavad oma arvamust avaldada, mitte nii, et mina üksi annan teema ette ja nii on. Et mina oma rühmas olen hästi palju lasknud lastel rääkida ja arvamust avaldada /.../ Loomulikult on oluline, mis on õppekavas ja mida me peame tegema, aga tegelikult on palju olulisem see, mis neid huvitab ja läbi selle me saame neile anda erinevaid teadmisi (R).

See tähendab seda, et ma kõikidesse tegevustesse kaasan neid, samuti küsin nende soove, mõtteid. Et ei käi koguaeg ainult enda asju välja, küsin ka nendepoolseid arvamusi /.../ Ta tunneb, et teda on vaja, et temaga arvestatakse, et ta on oluline (K).

Õpetajad on toonud välja, et kaasamine on laste jaoks vahetu kogemus, läbi mille saavad lapsed kogeda ka vastutust oma tehtud töö ees.

See on selline vahetu kogemus, mille nad saavad ja läbi kogemuste võiks olla suurem õppimiseeldus ja oskuste omandamine, kui ilma kaasamiseta ja lihtsalt kuiva jutuna rääkides (I).

See aitab hoida motivatsiooni, saavutab sellise hea koostöö tunde, et laps tunneb ka, et ta ise juhib ka ja annab talle vastutust (E).

Õpetaja jaoks informatiivne

Intervjuueritud õpetajat ütlesid, et laste kaasamine kunstitööde tagasisidestamise protsessi teeb nende elu lihtsamaks. Kaasamisega on võimalik õpetajal aru saada, kas lapse

tegevus oli eesmärgistatud. Kui õpetaja või teine laps ei saa aru, mida on keegi oma tööil kujutanud, siis on lapsel võimalik tagasisidestamise teel oma pildil olev lahti selgitada või kirjeldada ja kõigile arusaadavaks teha.

Ma pigem suunan teda ja tahan teada saada, kas tal on eesmärgistatud tegevus olnud või ta on lihtsalt niisama oma mõtetes olnud ja lihtsalt sinna midagi joonistanud /.../ Et tegelikult saab teada väga palju infot, kui sa lapsega räägid sellest ja suunad (Ü).

Selles mõttes, et aru saada, ma peangi lapse käest ju küsima, et mis tema on siia teinud. Kuigi jah ma ei käse tal lõpuni joonistada seda, ma ei ütle, et kuule sul on see või teine puudus, aga see on see koht, kus on see tagasiside hästi oluline (K).

Kunstitegevustes tagasisidestamisega näeb ka selle ära, et kui palju ta on asjast aru saanud. Seal saab ka laste teadmisi mingil määral kontrollida sellega (L).

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida erinevate lasteaiaõpetajate käest, mida nad arvavad laste kaasamise olulisusest ning missuguseid kunstitöid ja milliseid meetodeid kasutades võimaldavad nad laste kaasamisega neil endil suuliselt tagasisidestada. Uurimuses selgitati välja, et kõik õpetajad peavad laste kaasamist kunstitööde tagasisidestamise protsessi oluliseks. Järgnevalt arutletakse olulisemate tulemuste üle.

Esimese uurimisküsimuse „Mida arvavad õpetajad laste kaasamise olulisusest kunstitööde tagasisidestamise protsessis?“ tulemustest selgus, et kõik uuritavad peavad laste kaasamist oluliseks ning kasutavad seda oma igapäevatoos vähemal või suuremal määral. Selgus, et leidub õpetajaid, kes kaasavad lapsed iga kunstitegevuse tagasisidestamise protsessi ja ka neid, kes teevad seda harva või vähe. Samas tõdesid õpetajad, et nad panustaksid laste kaasamisele meelsasti rohkem aega, kui seda neil oleks. Töö autori arvates ongi ajapuudus tekkinud traditsioonilisest planeerimisest, mida kehtiv õppekava, mis toetab lõimitud ja mängulist õpet ette ei näe. Seetõttu ei saa õpetajad lasta lastel oma kunstitöid tagasisidestada nii palju, kui nad seda sooviksid teha. Ajapuuduse faktorile viitab ka Anu Sõõru 2016.aastal tehtud uurimus. Uuritavad tõdesid, et lasteaia päevaplaan on tihe ja iga lapse töö juures tagasisidestamine võtab palju aega ning ka energiat. Lahendusena on mõned õpetajad

kaasanud lapsi rohkem just õhtupoolikul, kui on võimalik leida vabamat hetke, kus saab rahulikus keskkonnas rääkida ja vestelda tehtust ning anda ka ise lapsele tagasisidet. Just õpetajapoolse tagasiside olulisuse on välja toonud ka Nugin ja Õun (2017). Nimelt on just õpetajad need, kellel lasub suur vastutus tingimuste loomisel, mis võimaldaksid lastel ise enda õppimist hinnata, nagu on öelnud ka Hallap ja Padrik (2008), sest lapsed saavutavad sügavama mõistmise iseenda ja materjali kohta siis, kui nad on kaasatud oma töö kirjeldamisse (Chappuis & Stiggins, 2002).

Teise uurimisküsimuse „Missuguseid kunstitöid ja milliseid tagasisidestamise viise kasutades õpetajad lasevad lastel tagasisidestada?“ tulemustest selgus, et enamasti õpetajad ise teevad valiku laste kunstitööde seast, mida ja millisel viisil nad tagasisidestada lasevad. Kõik uurimuses osalenud õpetajad ütlesid, et on kasutanud kunstitööde tagasisidestamiseks erinevaid suulisi viise: laps tagasisidestab enda tööd, laps tagasisidestab kaaslase tööd ja õpetaja tagasisidestab lapse tööd. Vahter (2005) on välja toonud, et kunst on nii tegevus kui refleksioon ja lapsele tuleks anda võimalus tagasisidestada nii enda kui ka teiste töid. Uuritavad ütlesid, et tagasisidestamise protsessis on nad lastega kokku leppinud, et kaaslaste töödele antakse positiivset tagasisidet, luues niimoodi õppetegevuses tingimus arendada lapse suutlikkust hinnata oma või kaaslase tegevuse tulemuslikkust, tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning aidatakse nii kaasa kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele, mida eeldab ka Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). Toppings (2018) on rõhutanud, et enese- ja kaaslasehindamine sobib igas vanuses lastele ning see annab võimaluse avastada enda tugevusi.

Kolmanda uurimisküsimuse „Miks / millistel põhjustel peavad õpetajad laste kaasamist kunstitööde tagasisidestamisse oluliseks?“ tulemustest selgus, et uuringus osalenud õpetajad peavad laste kaasamist väga oluliseks nii lapse kui ka õpetaja seisukohast. Nad tõdevad, et kõige olulisem on see, et laps tunneks tegutsemisest rõõmu ja ta oleks motiveeritud ka edaspidi tegevustes osalema ning positiivne tagasiside on sellisel juhul parimaks motivaatoriks. Seda kinnitab Pennula 2015.aastal tehtud uuring, kus õpetajad peavad tagasisidet lapse jaoks motivatsiooniallikaks ning leiavad, et tagasiside kasutamine õppetöös on väga oluline ja ilma selleta ei toimu õppimist.

Veel peavad õpetajad väga oluliseks lapse kaasamise juures tema sõnavara, eneseväljenduse ja jutustamisoskuse arengut, mida rõhutab ka Vahter (2005). Oskuslik õpetaja kasutab kõnearenduseks ka igapäevaelu situatsioone, olles seejuures ise hea suhtlejana lapsele eeskujuks (Hallap, & Padrik, 2008). Lapse kaasamisega tema kunstitöö tagasisidestamisse saab õpetaja kontrollida, kas laps on tööülesandest aru saanud, kas tema

tegevus on eesmärgistatud ja millised on tema hetkeoskused, mida on rõhutanud ka Vahter (2005). Samuti selgus uuringust, et tänu kaasamisele ja tagasisidestamisele saavad lapsed võimaluse tunda ennast olulisena, nende ideede ja soovidega arvestatakse ning nad suudavad ise oma õppimise eest vastutust võtta, nagu on välja toodud ka Nüüdisaegse õpikäsituse mudelis (2017). Kocer (2012) on oma uurimuse tulemustes rõhutanud, et lapsed väljendavad end paremini kirjeldades neid töid, mille kavandamisprotsessi on nad kaasatud ja nende mõtteid kuulda võetud.

Eraldi uuriti õpetajatelt nende arvamust selle kohta, kas lasteaiaõpetajad kaasavad lapsi piisavalt tagasisidestamise protsessi koolieelses eas. Uurimusest selgus, et uuritavad toetusid vastates oma lasteaia kolleegide tööle ja ütlesid, et seda pigem ei tehta või tehaks harva. Samuti selgub, et õpetajad sooviksid rohkem osaleda erinevatel koolitustel, mis annaksid ülevaadet laste kaasamisest erinevatesse õppetegevustesse ja mis aitaks neil formuleerida õigeid küsimusi tagasisidestamise kiiremaks ning efektiivsemaks läbiviimiseks lastega. Antud teemat võiks tulevikus laiemalt ja sügavamalt uurida, kaasates uurimusse rühma kunstitegevuste vaatluse ning intervjueerida ka lapsi endid.

Kokkuvõttena võib öelda, et kõik kolm uurimisküsimust leidsid uurimuse tulemustes vastused. Õpetajad peavad laste kaasamist kunstitööde tagasisidestamise protsessi oluliseks ja kaasavad lapsi vastavalt võimalustele vähemal või suuremal määral. Samuti tunnistasid nad, et saaksid laste kaasamist kunstitegevuste tagasisidestamisse suurendada, aidates nii kaasa lapse arengule ja lihtsustada läbi selle ka iseenda tööd rühmaõpetajana.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Ühe piiranguna saab kindlasti välja tuua uurija vähese kogemuse intervjuerijana ja küsimuste formuleerimises intervjuu käigus. Kuna käesolev bakalaureusetöö on läbi viidud mugavusvalimi alusel kaheksa lasteaiaõpetajaga kuuest Eesti erinevast lasteaiaast, siis ei ole nii väikese valimi põhjal võimalik tulemusi üldistada ega laiendada kogu eesti õpetajaskonnale. Uurimuse tulemustest ei ole võimalik tuvastada, kas õpetajad oma töös realselt tegutsevad vastavalt antud vastustele või mitte. Eelnev intervjuu küsimuste saatmine uuritavatele võis tekitada olukorra, kus õpetajad valmistasid oma vastused liialt ette ja andsid sotsiaalselt oodatavaid vastuseid, mitte ei lähtunud oma reaalsest igapäevatööst.

Autori jaoks oli käesolev bakalaureusetöö väga hea võimalus iseenda tööd kõrvalt jälgida ning uurijana areneda protsessi käigus. Ühe praktilise väärtusena võivad selle töö tulemused olla abiks üliõpilastele ja alustavatele õpetajatele mõistmaks laste kaasamise

olulisust õppeprotsessi ja kunstitööde tagasisidestamise olulisust, nii lapse arengu kui ka õpetaja enda töö lihtsustamise aspektidest.

Tänuõnad

Autor tänab kõiki kaheksat lasteaiaõpetajat, kes olid keerulisest olukorrast hoolimata valmis uurimuses osalema ja koostöövalmilt sellesse panustasid. Suured tänud juhendaja Maria Jürimäele toetuse ja abi eest töö kirjutamise perioodil. Kõige erilisem tänu läheb aga minu perekonnale, kelle toetuse ja mõistmiseta antud bakalaureusetöö ei oleks saanud valmida.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kätlyn Järv

/allkirjastatud digitaalselt/

15.05.2020

Kasutatud kirjandus

- Aksen, M., Jürimäe, M., et al. (2018). *Eesti Üldhariduskoolides kasutatavad hindamissüsteemid*. Haridus- ja Teadusministeerium: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE). Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/hindamine_lopparuanne_15.okt_loplik.pdf
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open* 2, 8-14.
- Bennett, R. E. (2011). Formative assessment: a critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*. 18(1), 5-25.
- Black, P., & Wiliam, D. (1998). *Assessment and Classroom Learning*. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*.
- BSplayer programm. Külastatud aadressil <http://bsplayer.com/>
- Chappuis, S. & Stiggins, R.J. (2002). Educational Leadership. *Classroom Assessment for Learning*. Külastatud aadressil <http://hssdnewteachers.pbworks.com/w/file/attach/50394085/Classroom.Assessment.for.Learning.Chappuis.pdf>
- Chappuis, S. & Chappuis, J. (2007/2008). Educational Leadership. Informative assessment. *The best value in formative assessment*. Pages 14-19.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1). 107-115.
- Harro-Loit, H., Kello, K., et al. (2014). *Sotsiaalse analüüsi, meetodite ja metodoloogia õpibaas. Intervjuu*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Hinsberg, H., & Kübar, H. (2009). *Kaasamise käsiraamat ametnikele ja vabaihendustele*. Külastatud aadressil https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Kaasamine/kaasamise_kasiraamat.pdf
- Hallap, M. & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine. Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamisel*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Haridus- ja Teadusministeerium, Tallinna Ülikool & Tartu Ülikool. (2017). *Nüüdisaegse õpikäsituse (NÕK) mudel*. Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/opikasitus_koond.pdf
- Hattie, J. (2011). *Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning*. New York: Routledge.

- Heinla, E. (2018). *Kujundava hindamise käsiraamat*. Tallinn.
- Heritage, M. (2010). Formative assessment. *Making it happen in classroom*. United States of America.
- Jürimäe, M. & Kärner, A. (2011). *Hindamise koolikorralduslikud lahendused: õpilase käitumise (sh hoolsuse) hindamine ja kujundav hindamine*. Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40931/Uld_Hindamine.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jürimäe, M., Kärner, A., & Tiisvelt, L. (2014). *Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine*. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus. Külastatud aadressil https://www.curriculum.ut.ee/sites/default/files/ht/oppimist_toetav_hindamine_kokku.pdf
- Jürimäe, M., Kärner, A., & Lamesoo, K. (2011). *Kujundav hindamise projekti I etapi uurimustulemuste aruanne*. Tartu Ülikool, Haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus. Külastatud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40930/Uld_KujundavHindamine.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kadastik, M. (2016). *Laste kaasamine tegevustesse Tartu Ülikooli innovatsioonilasteaedade õpetajate hinnangul: magistritöö*. Tartu Ülikool: Tartu.
- Kikas, E. (2008). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kocer, H. (2012). *The evaluation of the art activities applied in preschool education programmes in terms of self-expression opportunity given to child*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 51 (2012) 289 – 295.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I, 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Koolieelse lasteasutuse seadus (1999). *Riigi Teataja I, 1999, 27, 387*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>
- Kutsekoda. (2018). *Kutsestandard, Õpetaja, tase 6*. Külastatud aadressil <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10719263/>.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lapse õiguste konventsioon* (1991). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Nugin, K. & Õun, T. (2017). *Õppe- ja kasvatustegevused lasteaias*. AS Atlex, Tartu.
- Nugin, K. & Õun, T. (2017). *Õppe- ja kasvatustegevused lasteaias*. Vahter, E. (Toim). *Kunst*. AS Atlex, Tartu.

- Paas, P. (2015). *Kunstiõpetuse õpetajate arusaamad kunstiõpetuse eesmärkidest ja sisust: magistritöö*. Tartu Ülikool, Tartu.
- Pennula, L. (2015). *Õppimist toetava tagasiside kasutamine õppetöös pedagoogide arusaamade ja õppetundide vaatluste põhjal: magistritöö*. Tartu Ülikool: Tartu.
- Pöder, K. (2013). *Laste heaolu. Child well-being*. Külastatud aadressil http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Laste_heaolu_sisu-1.pdf
- QCMap programm. Külastatud aadressil <https://www.qcamap.org>
- Raudsepp, J. (2015). *Vaatlustegevuse läbiviimine kunstivaldkonnas koolieelses eas ning Viljandi maakonna lasteaiaõpetajate arvamused selle vajalikkusest: bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, Tartu.
- Sabur, S. (2019). *Laste kaasamine lasteaia õppe- ja kasvatustegevustesse: bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool, Tartu.
- Toppings, K. J. (2018). *Using Peer Assessment to Inspire Reflection and Learning*, Routledge: New Yourk & London.
- Wiliam, D. (2011). Studies on Educational Evaluation. *What is assessment for learning?*. Volume 37, Issue 1, Pages 3-14.
- Õunapuu, L. (2012). *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Tere!

Olen Kätlyn Järv ja õpin Tartu Ülikoolis koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava viimasel kursusel ning sooviksin käesoleva intervjuu abil leida vastuseid oma bakalaureusetöös püstitatud uurimisküsimustele.

Selle intervjuu käigus vestleme me laste kaasamisest, tagasiside andmisest ja õpetaja rollist. Intervjuus kogutud andmeid kasutatakse vaid bakalaureusetöö koostamiseks ning kõik isikuandmed on konfidentsiaalsed.

TAUSTAANDMED –

- Alustuseks sooviksin ma teada, kui vana Sa oled?
- Kui kaua oled Sa töötanud õpetajana?
- Kus omandasid Sa õpetajahariduse?
- Mis vanuses lapsed on Sinu rühmas?
- Kui suur on Sinu rühm?
- Kas tegu on tavarühmaga? Kui ei, siis millise rühmaga?

LASTE KAASAMINE –

1. Kui Sa kuuled sõna kaasamine, siis mis Sulle meenub? Mida tähendab Sinu jaoks laste kaasamine lasteaias?
2. Kui oluliseks pead Sa laste kaasamist õppeprotsessi? Miks pead oluliseks? / Miks ei pea oluliseks?
3. Mitmel korral nädalas teete lastega kunstitöid?
4. Kui tihti Sa ise kaasad lapsed nende endi tehtud kunstitöid tagasisidestama / kirjeldama? Kas see on Sinu arvates piisav? Palun põhjenda.
5. Kas Sa pead seda oluliseks, et lapsi kaasata nende endi kunstitööde tagasisidestamise protsessi? Miks pead oluliseks? / Miks ei pea oluliseks?

Järgnevad küsimused (5a-5d) on vastamiseks, kui intervjuueeritav vastab küsimusele number 5 jaatavalt:

5a. Milliseid kunstitöid Sa enamasti lased lastel tagasisidestada? Miks?

5b. Kui laps jääb hätta oma töö tagasisidestamisega, kas Sa suunad lapsi omaltpoolt ka küsimustega selles protsessis? Palun tooge näiteid.

5c. Tagasisidestamisel on ka erinevaid viise (*nt laps tagasisidestab enda tööd, kaaslase töö tagasisidestamine, õpetaja tagasisidestab lapse tööd*).

Milliseid tagasisidestamise viise oled Sa oma rühmas kasutanud?

5d. Milliseid meetodeid oled Sina kasutanud lapse kaasamiseks, kui mõni laps on keeldunud oma kunstitööd tagasisidestamast?

6. Millist kasu saab Sinu arvates kaasamisest laps ise? Palun too mõni näide.

7. Mida annab laste kaasamine Sulle rühmaõpetajana? Too palun näiteid.

8. Mis Sa arvad, kas õpetajad kaasavad lapsi piisavalt tagasisidestamise protsessi koolieelses eas? Mis sa arvad, miks just nii palju / vähe kaasatakse?

9. Milliseid võimalusi või lahendusi Sa pakuksid selleks, et õpetajad saaksid, tahaksid või oskaksid lapsi rohkem kaasata?

LÕPETUSEKS –

Soovid Sa midagi veel kommenteerida seoses minu teemaga?

Kas on midagi, mida ma ei osanud küsida või mida Sa ise sooviksid veel lisada?

Lisa 2. Väljavõte andmetöötlusprogrammi *QCAmap* kasutamisest kodeerimisel

The screenshot displays the QCAmap software interface. On the left, a sidebar shows navigation options like 'You are here', 'It's Plea units', 'Con', 'Inducti', 'Cate', 'Lev', and 'Con'. The main window is titled 'Category System' and lists 17 categories (D1-D17) with their descriptions and icons for editing. A browser window in the foreground shows the 'Category System' page on qcimap.org. To the right, a list of text excerpts is shown, each with a colored tag corresponding to a category. A 'D18' tag is highlighted, and a small dialog box shows 'D18 Miks? Rõõm delete'.

Category System

- D1: Miks? Kaasa rääkimine
- D2: Miks? Ideede pakkumine
- D3: Miks? Arvamuse avaldamine
- D4: Miks? Laste huvi/deed
- D5: Miks? Sõnavara, eneseväljendus
- D7: Miks? Koolirühmas
- D8: Miks? Enesekindlus, julgus
- D9: Miks? Kirjeldamine, tunded
- D10: Miks? Õpetaja elu lihtsam
- D13: Miks? Koostööoskus
- D14: Miks? Laps avaneb
- D15: Miks? Tunnete, mõtete väljendamine
- D16: Miks? Eesmärgistatud tegevus
- D17: Miks? Saab infot

39. K: Aga mis Sa arvad, millist kasu saab Sinu arvates kaasamisest laps ise? Palun too mõni näide ka, kui Sul tuleb praegu kohe meelde.

40. Ü: No läbi kaasamine on esikohal oma emotsioonide väljendamine, siis kogemustest rääkimine, oma maailmavaate kujundamine. Kindlasti on kaasamisel rõõm, rahulolu ja mis hästi oluline on, areneb ju vaatlusoskus. Ja just kunstivaldkonnas kindlasti vormitaju, värvitaju, seal on kindlasti materjalid, nende käsitlemine – erinevad pintsliid, värvid, tehnikad. Ja väga oluline veel valikud ja tegutsemisoskus. Näitena võin tuua kohe, et hakkasime tegema lastega lammast ja tehnika oli paberikuulid, zabloomi peale. Aga üks laps oli käinud just veidi aega tagasi emaga ühes muuseumis ja kus oli ka kunstitööde näitus ja seal olid villast tehtud lambad. Ja ta kohe küsis meie käest, et miks me villast ei tee? Nii, ja siis ütlesin ka, et meil ei ole lihtsalt praegust villa, aga tema ütles, et temal kodus on! Ja siis ema töigi järgmine päev kotitäie villa ja õhtuses tegevuses siis lapsed said ise zabloomi peale panna villa ehk siis hästi palju lapse kuulamist, laps sai ise juht olla, siis loomulikult erinev tehnika ja hästi palju juttu juurde, et mis see vill ja kust see vill tuleb. Et laps ise aitas sellist teemat teisel viisil käsitleda.

41. K: Väga äge! Aga mida annab laste kaasamine Sulle, kui rühmaõpetajale?

42. Ü: No esimese hooga kohe kindlasti lapse hetke tase ehk hetkeoskused, teadmised. Et ma saan selle najal teha andmeanalüüsi, mille põhjal jälle valmis järgmise päeva- või nädalakava. Ja saan arvestada sellega planeerimisel ja uusi tegevusi kavandada. Ja muidugi hästi tähtis on ka laste

The screenshot displays the QCAmap software interface. The top bar shows 'QCAmap' and 'Kätlyn Järvi'. The main window shows a list of categories and sub-categories, each with a small icon. The categories are:

- D30: Miks? Kindlustunne
- D35: Miks? Rahulolu tööga
- Lapse areng
 - D5: Miks? Sõnavara, eneseväljendus
 - D7: Miks? Koolirühmas
 - D8: Miks? Enesekindlus, julgus
 - D13: Miks? Koostööoskus
 - D14: Miks? Laps avaneb
 - D15: Miks? Tunnete, mõtete väljendamine
 - D19: Miks? Areneb vaatlusoskus
 - D21: Miks? Valikud, tegutsemisoskus
 - D22: Miks? Lapse tase, oskused
 - D26: Miks? Jutustamisoskus
 - D27: Miks? Realistlik võrdlemisoskus
 - D28: Miks? Analüüsioskus
 - D31: Miks? Vähendada kartust
 - D33: Miks? Õppimiskoht lastele
 - D34: Miks? Areng
- Lapsest lähtumine
 - D1: Miks? Kaasa rääkimine
 - D2: Miks? Ideede pakkumine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlyn Järv (sünnikuupäev 22.10.1987)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose:
bakalaureusetöö LASTE KAASAMINE KUNSTITÖÖDE SUULISE
TAGASISIDESTAMISE PROTSESSI KOOLIEELSES EAS,

mille juhendaja on Maria Jürimäe

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 19.05.2020